

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singlarici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressede de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 49.

— Sibiu, Mercuri 18/30 Juniu. —

1880.

Abonamentu nou la „Observatoriulu“

Apropiandu-ne de finea semestrului primu, precum si a triluniului Aprile—Juniu, prin acésta deschidemu prenumeratiune noua si invitamu la reinnoirea abonamentului pe semestrulu alu douilea si pe triluniulu Juliu—Septembre.

Conditunile de abonamentu se potu vedea in fruntea diariului si adeca:

In laintrulu monarchiei:

Cu 4 fl. val. austr. pe 6 luni.

Cu 2 fl. val. austr. pe 3 luni.

In strainatate:

Cu 5 fl. séu 11 franci pe 6 luni.

In Sibiu „Observatoriulu“ costa 3 fl. 50 cr. pe 6 luni, éra dusu la casa cu 50 cr. mai multu.

Abonamentele se potu face mai usioru prin assemnatiuni (mandate) postali, de a dreptulu la Redactiune in Sibiu, Piati'a mica Nr. 27.

Redactiunea.

Ide'a de statu a Austriei.

De Dr. Franciscu Palacky.

(Urmare.)

In art. VI Palacky pusese in discussiune Dualismulu pe la Maiu 1865 adeca cu doi ani mai inaintea realizarii lui, asia incalciatu inbracatu precum resari elu din logic'a faptelor complinite la Sadova si Königgrätz. Cu istori'a in mana, Palacky a demustratu, cá Austri'a cá imperiu s'a formatu si óresicim cristalisatu pe calea federalismului, alaturandu-se din timpu in timpu, provincia la provincia, poporu la poporu, fia-care cu conditiunile si cu traditiunile sale, cu organizatiuni si legi particulare, recunoscéndu tóte pe dinasti'a Habsburgiloru de suverana a loru. Aplicarea teoriei de ocupare si subjugare prin arme ar fi fórte periculósa, cá-ci armele presupunu totu arme in veci si pururea. Interessulu fiacarui poporu a facutu, cá se se apropie asia unulu de altulu, da, se se apropie, prin confederatiune, si nu se fia subjugatu unulu prin altulu, nici se fia contopitu. Contracte, pacta conventa s'au inchiaietu preste totu. S'au facutu, ce e dreptu, si incercari de subjugare, dara totudeauna, daca nu chiaru spre perirea, de siguru spre rusinea atentatoriloru.

Intr'aceea, mai multu cá de o suta de ani barbatii de statu din Vien'a au inceputu a face experimente totu mai cutediatórie cu centralisarea si nivellarea imperiului, calcandu in petióre drepturile istorice, autonomi'a provinciiloru, fara a se gena de nimicu, precum nu se genau sultanii otomani si regii Franciei; nici chiaru drepturile municipali ale celoru mai mari cetati nu erau asigurate de loviturale despotice ale ministriloru. Tóte tierile, mari si mici, au manifestatu resistentia contra centralisarei absolutistice; dara cabinetulu din Vien'a sciuse a le momí si totu-odata a le desbina; elu lasá numele, formele si titlaturele, cum dieta, autonomia, statuté, municipalitate, regatu, ducatu, archiducatu, marchionatu, principatu etc., in realitate inse nu le remanea nimicu, decâtu celu multu asia numitele Postulatenlandtage, adeca umbre de diete, cu dreptu de a petitiona.

In Ungari'a resistenti'a se manifestase in modu multu mai energiosu, anume dela mórtea lui Josifu II si mai de multe ori sub Franciscu I. Ungureni (si Ardelenii) tinura cu tóte braçiale la constitutiunea loru, buna rea, cum éra, si se oppunea centralismului, pe care'lu considerau cá revolutiune venita de susu in josu, la care amerintiau si ei totu cu revolutiune. Din aceea stare a lucrurilor se nasctu aceea specie de dualismu, care a duratu

pána in a. 1848. Acelu dualismu semnificá, cá provinciile de dincolo de Leita sunt guvernate in sistema absolutistica si centralista; éra cele de dincoce dupa constitutiune.

Dela 1849 pána in 1860 a intratu si nivellatu sabi'a. Trecemu preste acésta. Dela 1860 pána in 1865 s'a intorsu fói'a: In Cislaitani'a s'a introdusu regimulu constitutionale, cu oresi-care exceptiuni; din contra in Ungari'a dominá legea martiale, in urmarea necurmatelor incercari revolutionarie ale magiariloru. Asia dara totu dualismu, numai de alta natura.

Dupa enormele perderi din 1866 in fine barbatii de statu cunoscura abia, cá popórale nu potu fi guvernate totu numai cu ascutitulu sabiei. Ministrii veniau si se duceau, precum vinu si se duc nuorii de plóia si de grindina. Intr'aceea ide'a dualismului se propagá barbatesce, nemi cu scopu, cá pe acea cale se se apropie mai multu de pangermanismu, chiaru prin desfiintarea monarchiei, magiarii cu scopu, cá se ajunga a fi ei singuri domnitori si centralisti absoluti, câtu tine din Lait'a pána la isvórale Murasiului si ale Oltului.

Asupra dualismulu ce se planuía pe la 1865, opiniunile differiau in trei moduri si anume: 1. Dualismu cu uniune pura personala, adeca monarchi'a inpartita in doue, cu doue centruri, la Vien'a si la Pest'a, se fia guvernate separatu, dupa legi cu totul independente; afara de domnitoriu, se nu aiba nimicu de comunu. 2. Dupa vechi'a idea alui Franc. Deak exprimata prin formul'a cunoscuta „din casu in casu“, cá adeca parlamentele din Vien'a si Pest'a se se consulte unele cu altele numai in casuri speciali anumite, estraordinarie, din care apoi se ésa câte o lege comuna, éra domnitoriu se le fia comunu, cá si in casulu de antaiu. 3. Se fia unu parlamentu comunu pentru tóte acelea afaceri publice ale monarchiei, câte se vedu specificate in §. 2 alu diplomei din Octobre 1860 si in §. 10 alu patentei din Februariu 1861. Tóte celelalte afaceri remanu cá se fia tractate si legiferate pentru fiacare parte de monarchia, separatu in Vien'a si in Pest'a. Acesta éra se fia dualismulu in sensulu comitelui Széchen si alu dlui H. Kaiserfeld, carele mai tardiu ajunsese presiedente alu senatului imperiale.

Din acelea frecari de idei a esitu in anii de antaiu numai atáta, cá barbatii de statu din Austri'a se convinsera abia, cá centralisarea rigorósa asia cum o voisera ei, nu se póte realiza nici cu ajutoriulu sistemului constitutionale, precum nu s'a potutu nici cu cea absolutistica, nici facéndu'si scaune din baionete si paturi din tunuri si mitralese. Aceiasi barbatii inse, in locu de a tiné inaintea ochiloru firesculu organismu federalisticu alu monarchiei, creatu si desvoltatu in cursulu vécuriloru, au cadiutu in dualismu.

Palacky sustine, cá ori-care forma din cele trei ar lua dualismulu, elu totudeauna va fi si va remanea unu periculu permanentu pentru existenti'a monarchiei, multu mai periculosu decâtu chiaru centralisatiunea perfecta. Dualismulu nu este altuceva, decâtu centralisatiune dupla, care cá si cea simpla, este in contra dreptului si contra naturei. Reu duplu, care firesce este mai periculosu decâtu celu simplu.

Palacky inse totu nu credea pe la 1865 cá ministrii de atunci voru avea pelitia atátu de grósa, in câtu dupace s'au facutu luntre si punte cá se restaure autonomi'a Transilvaniei si apoi se o duca in senatulu imperiale, mai apoi se'si sfarme totu ei fapt'a propria a mániloru si se dica deputatoru romani si sasi: „Iubiti amici, voi ati fostu destulu de amabili, cá se impliniti dorinti'a nóstra, se veniti adeca la Vien'a, calcandu preste resistenti'a magiariloru; acum inse fiti totu asia de amabili, supuneti-ve adversariloru vostrii si alergati la Pest'a!“ Totu asia nu s'ar pricepe, cum ar fi fostu in stare cancelariulu Mazuranci se duca

pe croati in senatulu imp. dela Vien'a, daca ar sci, cá aceia au se stea acolo numai de joi pána mai apoi, dupa aceea se'i scótia afara si se'i infunde in Pest'a.

Dice inse si Palacky mai la vale, cá cararile politice sunt de multe-ori totu asia de secrete si nepricepute, cá si ale provedintiei; adaoage apoi, cá tocma pentru aceea cu atátu mai tare se tinemu la dreptu si dreptate si se ne aparamu interesele cu ochii deschisi, neobosindu nici-odata.

In câtu pentru batjocur'a ce s'a facutu ardeniloru, credemu cá dr. Palacky indata la doue luni dupace scrisese acestea, n'au avutu nici-o trebuintia de a rataci multu prin labirintulu politice; cá-ci curendu dupa aceea se schimbara ministrii, se duse Schmerling cu ai sei si veni ministeriulu de grafi Belcredi-Eszterházi-Majlath; cu ómenii s'a schimbatu si sistem'a; romanii si sasiu au fostu manati acasa, ceia la oile lor, acestia la boii si la caii lor; éra dupa aceea, pentru-cá insult'a si batjocur'a se fia si mai marcanta, si mai amaru simtita, pe langa diet'a din „Imperatulu Romaniloru“ dela Sibiu, in Novembre 1865 li se mai deschise si alt'a, caputata si inseilata, care a datu lumei unu spectacolu tragi-comicu, de care nu vei afla parechia intr'o miie de ani, intr'o suta de tieri. Parte mare din deputatii si regalistii dela diet'a din Sibiu, romani si sasi, figurara si in diet'a aristocratica improvisata la Clusiu. Aceiasi ómeni carii au votatu si proclamatu in Sibiu nationalitatea politica a romaniloru si caracterulu diplomaticu alu limbei romanesci, se dusera si la Clusiu, cá se asiste la proclamarea din nou a fusiunei neconditionate, la nimicirea autonomiei acestui principatu, in urn'a carei apoi s'au anulatu totu ce se castigase in ceealalta dieta. (Va urmá.)

Discurse parlamentarie tinute in cestiunea agraria transilvana.

(Urmare.)

Se vedemu si opiniunile unui deputatu secuui, apoi éra si ale unui romanu.

Ugron Gábor: Onorata Casa! Observarea ce a facutu condeputatulu antevorbitoriu Parteniu Cosm'a in legatura cu patent'a urbariala, in privinti'a pamentulu alodialu, e pe deplinu justificata. Pentru-cá intr'a-deveru e fapta, cá judecatoriile indatoréda pe indiviidii cari posedu sessiuni urbariale, cá séu se rafuiasca prestatiunile si mai departe, séu se le rescumpere; unu foru inse, la care ai potea se'i inactionedi pentru acésta, togm'a pe bas'a paragrafulu 26 din patent'a urbariala, nu esista, ci viati'a practica isi afla unu espedientu. Inse cum? Se pretiuiescu dilele de lucru neprestate, — si forulu competentu pentru acésta pretiure este judecatori'a cercuala — dar valórea acelora se urca la nisce sume atátu de mari, in câtu fostulu proprietariu ia pe calea esecutiunei sesiunea, despre a carei apropiare séu rescumperare nu dispune nici o lege; deci elu o ocupa simplu pe calea judecatoréscu respectiva, dreptu desdanare pentru prestatiunile restante.

Dar pentru a se face, cu privire la aceste referintie unele dispositiuni, nu e de lipsa, cá proiectulu se se ia dela ordinea dilei, ci celu multu se se insarcinedie comisiunea juridica, cá pentru delaturarea defectelor descoperite se redigedie unu paragrafu nou si se'lu substérna mai tardiu.

Eu din parte'mi primescu proiectulu de basa la desbaterea speciala, trebuie inse se facu unele observatiuni.

Defectulu celu mai mare alu proiectulu este acela, cá nu vedemu intrensulu nesuinti'a de a stabili unu ce definitivu, pentru-cá in §. 37 se dispune, cá proportiunea se nu se estinda asupra fundului regescu si prin acésta se eschide valórea legei pentru unu teritoriu, care nu mai esista adi cá conceptu de dreptu séu politicu.

Si ce va se dica acésta? Nimicu alt'a, de câtu cá regularea se va efectui pe acelu teritoriu mai tardiu, pentru-cá nu se póte presupune, cá aceste referintie voru remanea acolo in veci neregulate.

Vedu mai departe, cá totu pentru interesele, cari au datu nascere §-lui 37, dispositiunile art. de lege 53 din 1871 §. 82 relative la Talmaciun, Saliste si Branu au remasu neimplinite. Acésta dovedesce, cá legislativ'a nu a facutu nici unu pasu in acésta privintia, cu tóte

că legea pretindea și respectivii doreau să se facă, din motivul, că s'au nu au voitu să atingă mai deapropo acele interese, s'au nu au voitu să atraga asupra sa mania celor ce reprezentau acele interese.

Deci proiectul de fatia nu numai în punctul acesta, dar nici în celelalte nu statorcesc unu definitiv, ci caută numai unu modu că se scape regularea posesiunii de calamitățile juridice.

Me multiamescu mai departe cu aceea, că proiectul nu dispune și comasarea padurilor, din care numai posesorii cei mari tragu foloșe.

În privința pasiunilor dorescu să se facă dispozițiuni, că acele să remana comune între comproprietari.

Nu vedu în proiectu dispozițiuni la comasari în privința calilor vecinale și a calilor de pe hotaru, din contra vedu, că dispozițiunile acestui proiectu de lege voru costă prea multu, pentru-că pretiitorii denumiți voru lucră numai pentru diurne, se va creă unu aparat nou, unu mijlocu nou de traiu, cari voru face comasările inca odata atât de scumpe, precum sunt astadi.

Nu sunt multiamitu cu procedur'a pe adi nici pentru aceea, pentru-că nu s'a facutu în proiectu provisiune pentru delaturarea anomaliilor mai daunose, cum este esemplulu, la care s'a provocatu deputatul Cosm'a, și înpregurarea, că acțiunea de regulare pe lângă cele trei esemplare trebuie să aiba atât rubruri, câte persoane interesate.

Oratorul arata unele cazuri concrete, în cari într'unu procesu de segregare a muntilor s'au cerutu 32,000, er' într'altulu 75,000 de rubruri, cari costa spese enorme.

Arata, că și în trecutu pericolulu celu mai mare, la comasari, și caus'a că adeseori unii proprietari și-au comasatu pământurile pe contulu altor'a, au fostu în acea înpregurare, că pământurile s'au clasificatu din parcela în parcela și pretiitorii la fiacare parcela sciau a cui este, de unde a urmatu, că pretiitorii și clasificarea a primitu unu caracteru personalu și er' posibilu, că acela care er' amicu cu pretiitorii se și capete o clasificatiune mai înaltă de câtu aceia, cari nu erau în corelațiuni mai deapropo, s'au erau chiaru în corelațiuni de inimizitate cu pretiitorii.

Acést'a se va întemplă și în viitoriu totu astufeliu, dacă nu se va află unu modu pentru delaturarea reului.

Er' fi placutu oratorului, dacă se luă în proiectu în acést'a privința unu corectiv care, după parerea lui se afla, de cumva se dispunea, de unu viitoriu acele parti ale unii hotaru, care sunt de un'a calitate, se se clasifice în masa, er' nu după parcela.

Pentru incongiurarea acestui reu și pentru micșorarea spelorului de comasare oratorul aru dorî, că facerea catastrofului definitivu se se transpuna din Ungari'a în Transilvani'a și se se efectueie paralelu cu comasarea asia, că un'a lucrare se se folosésca de datele celeilalte. Asemenea pentru incongiurarea confusiunilor în posesiuni aru dorî, că deodata cu punerea în lucrare a regulării se se facă și cartea funduara de nou.

Spre acestu scopu oratorul face propunerea următoare:

Proiectu de rezoluțiune:

Cas'a reprezentanților îndrumă pe ministrii de financie și de justitie, incredințati cu executarea acestei legi, că ministrulu de financie sistându lucrările catastrofului interimalu, cari în partile Transilvane sunt în curgere, măsurile ce se voru face după principiile catastrofului definitivu, se le aduca în legatura cu procedur'a de regulare a posesiunii și inca astufeliu, că în acele comune, acaror referinție de posesiune sunt dejă regulate, și în acele, unde se voru regulă, se se introduca catastrofulu definitivu, din acestu motivu speșele de măsurare la regulările de posesiuni ce se voru face în viitoriu se le pórte statulu; mai departe se îndrumă ministru de justitie, a staruî că deodata cu regularea posesiunii se se facă și cartea funduara autentică.

George Popu: Onorata Casa! Dacă nu ati binevoitu a primî propunerea, după parerea mea, destulu de motivata a colegulu meu Parteniu Cosm'a, că adeca proiectulu de lege în desbatere se se ia dela ordinea dilei, o propunere, pe care am spriginit'o si eu, sum silitu a me supune hotărîrii on. case și a dice unele cuvinte despre acestu proiectu de lege, cu tôte că nu sunt pregatitu.

Înainte de tôte constatiedu tôte acele defecte în proiectulu ce se desbate, pe cari le-au descoperitu și condeputatii Parteniu Cosm'a și G. Ugronu, după ce deputatii din Transilvani'a, cari spriginescu acestu proiectu de lege și sunt mai deapropo interesati, nu le-au negatu în genere. Dacă există aceste defecte, și onorat'a Casa a recunoscutu că există, eu ve rogu de nou se le luati seriosu în consideratiune și după acést'a se primitu propunerea ce a facut'o condeputatul Parteniu Cosm'a cu privire la acestu proiectu de lege.

Mergendu mai departe, onorata Casa, trebuie să marturisescu, că de cându am auditu apelulu deputatulu Alexiu Bokross cătra anim'a confratiloru sei din Ungari'a — căci asia s'a esprinatu — mi-am facutu despre acestu proiectu de lege o parere cu multu mai nefavorabila, de câtu cea de până acum.

Nu pricepu cu mintea mea de laicu, căci nu sunt juristu, ci economu, dar trebuie că acestu proiectu de lege intradeveru coprindă ceva, ce érași dă stimabililoru deputati din Transilvani'a unele prerogative, căci altu-mentre iubirea fratiésca nu s'ar adresă cătra deputatii din Ungari'a într'unu asemenea tonu. Eu nu me aflu într'o asemenea pozițiune. Si eu me tinu că sunt cetățienu alu acestei patrie și sunt gat'a a jertfi pentru dens'a fôrte multu, chiaru și viați'a, dar eu nu potu face aceea ce a facutu densulu, se me adresediu adeca cu rogarea cătra consangeni mei, dar imi adresediu și eu rogarea cătra domni deputati din Ungari'a, apelandu la simțiulu loru de dreptate, că apretiandu cum se cade însemnatarea acestei cause, se nu tréca numai că în fuga preste dens'a, ci apretiandu-o cum se cuvine,

se nu împartia pentru partile transilvane ale țerei pe calea legislațiunii nice privilegii și favoruri, ci numai dreptate. (Aplause în stâng'a).

N'am ce se facu, dar de vreo câți-va ani sunt martoru ocularu a totu ce se întempla acolo.

Imi aducu aminte, că deputatii Transilvaniei, cându s'a discutat în acést'a casa legea electorala pentru Transilvani'a și anume într'unu modu pe câtu se pôte de liberalu, au încercatu tôte contra ei, și neavendu aici nici unu successu, au trecut în museu (cas'a de susu), în sal'a anticitatiloru și acolo au nimicitu dispozițiunile liberale ale acestei case. Aru trebui să tréca odata timpulu acestor favoruri. Stimabilulu domnu referentulu că advocatu va cunósce sîrulu acelor ordinațiuni ministeriale, acea mâna liberă a ministrulu, care i s'a rezervatu cu privire la Transilvani'a, acele privilegii a-furisite și fôrte favorabile.

Eu nu știu, stimabile d-le deputatu, ce privilegii ve mai trebuie d-vóstra.

Recomandandu aceste atentiunei onor. Case, imi iau voia a mai reflectă inca odata la însemnatarea cea mare și la dimensiunile acestui proiectu de lege.

Legea electorala transilvană a eschisu mai pe toti romanii dela exercitiulu drepturiloru politice, acestu sermanu poporu a tacutu și esclamá cu tîranulu ungurenu: Cei întiepti se direaga aceste trebi. Si le și diregu!

Imi vine a minte, că unii deputati transilvani au atribuitu acestui proiectu de lege și o însemnatare politica. Eu nu judecu acestu proiectu de lege din acelu punctu de vedere; eu asfu vrea se'lu judecu mai bine din punctu de vedere nationalu-economicu și vîlu recomandandu și d-vóstra spre apretiare din acestu punctu de vedere. (Aprobari în stâng'a estrema).

După acést'a deviațiune permiteti'mi să comparu acestu proiectu de lege cu legea electorala, prin care inca s'a facutu o mare nedreptate și unu mare favoru pentru unii domni, mai departe se'lu comparu cu legea despre cestiunea limbei, care s'a pertractatu în anulu trecut:

Presidiulu: Rogu pe stim. d. deputatu să tîna în vedere, că aici e vorb'a acum despre regularea proprietatii, er' nu despre cestiunea limbei. (Aplause)

George Popu: Me rogu să fiu scusat, eu am voitu să compariedu aceste legi și se releviedu dimensiunile mai mari ale proiectulu de lege presentu. Pentru acést'a mi-am luat voia a me provocă la proiectele de legi amintite. Dar fiindu-că acést'a nu'mi este permis, voiu tacea, de-si cu anim'a intristata, căci suntemu siliti a retacea multe lucruri, și le-am și retacutu. (Se audim! din stâng'a estrema). Si acelu proiectu de lege, d-vóstra o sciti acést'a, ne-a interesatu fôrte de aproape; de altumintrea nici acést'a nu e unu lucru asia mare, nu vomu invetia limb'a magiara, vomu ocoli legea. (O voce în drépt'a: Frumosu lucru!)

N'am ce face, nu o vomu invetia, și aci e unu modus vivendi.

Declaru din capulu loculu, că eu sunt amicul comasării și a ori-si carei regulari de proprietate, dorescu înse că se se facă după dreptate, și acést'a e unu lucru greu.

Că unulu ce sunt din „partium“, cunosc mai multe cazuri, și eu sunt proprietariu într'o comuna, în care comasatiunea se afla în curgere, și am cercatu tôte, pentru că se se efectueie după dreptate; legislațiunea Ungariei e în acést'a privința fôrte corespundietóre, s'a aflatu și bunavointi'a din partea judecatoriei și a proprietariloru, dar comasarea s'a zadarnicitu pentru operatulu ingineriulu.

Dar pentru a reveni la obiectu, repetu, că dacă e vorb'a, că sermanulu poporu se fia alungatu din mosi'a sa, lucrata de predecesorii sei de sute, ba de mii de ani, din mosi'a, din care traiescu, de care ilu léga veniri vechi și sante, domni deputati ungureni se cumpanésca acést'a întrebare și se considere referințiile într'adeveru speciale ale Transilvaniei, pe cari d-lu referentulu nu le-a desfasiuratu. Se ia în consideratiune situațiunea deosebita a loculu și capabilitatea de rodire.

În vaile strimite ale Transilvaniei sunt pământuri, unde omulu saracu pôte trai de adi pe mâne după unu jugeru catastrofulu bunu, și de i se voru dá în schimb chiaru și 100 jugere, elu va muri de fôme. Luandu tôte aceste în consideratiune, rogu pe onorat'a Casa, se puña în acést'a cestiune agraria de mare însemnatare tôte celelalte la o parte și se judece și decida, nu din consideratiuni de consanginitate, nu pe bas'a apelulu d-lui referentulu care se adresédia sentimentelorulu, ci din puncte de vedere curatu nationalu-economicu.

Si pentru a potea obtinea acést'a, sunt silitu și gat'a a me alatură la proiectulu de rezoluțiune alu colegulu meu Parteniu Cosm'a. (Va urmă.)

Albani'a și Transilvani'a.

„Ce mai idei bizare,“ ar dice unu francezu. Ce mai gargauni romanesci, ar respunde unu austriacu la titlulu acesta. Dara nu vreunui francezu și nici vreunui romanu 'ia venit în minte astadi și eri se afe asemanare între patri'a arnautiloru și între acést'a a noastră. Meritul acestei descoperiri ethnografice este alu pressei magiare, în frunte cu „Pesti Napló“, la care lucra vreo 16 publicisti, totu unulu că unulu. Acelu diariu în primul seu din 25 Juniu a. c. Nr. 161 analisandu planulu conferenței dela Berlin, se revolta din nou în contra diplomatiloru europeni, din cauza că aceia la regularea afaceriloru Orientulu au adoptatu și aplica principiulu nationalitatiloru asia, precum l'a fostu introdusu și aplicatu în dilele sale imperatulu Napoleonu III în Itali'a și pe airea, pe care apoi l'a imitatu și Bismark cu imperatulu Vilhelmu.

Este adeca vorb'a, că Epirulu și o parte din Tesali'a smulgendu-se de cătra Turci'a se se anexedie pentru totudeauna la Greci'a, éra alte doue tînuturi se fia incorporate la Muntenegru.

Ací „P. Naplo“ presupunendu că Epirulu și Tesali'a aru fi inpoporate numai de arnauti*) și de greci, întréba cu mania, că ce aru dice lumea, cându diplomatii aru decretă totu în puterea principiulu nationalitatiloru și pe temeulu maioritatiloru nationali, că Transilvani'a se fia data „favoriloru lui Gambetta,“ adeca Romaniei, éra apoi întindiedu chart'a și luandu amâna pên'a de plumbu, aru trage linia din comitatulu Marmatiei preste alu Bihariei înainte asia, în câtu se te pomenesci, că cetati că Oradea-mare și Clusiu cu tóta Transilvani'a trecu la Romani'a și că secuiloru nu le-ar mai fi permis a se numi magiari, ci romani; s'au după unu altu planu, că dela Brasiovu de vale, maioritatea fiindu preste totu romanésca, Brasiovulu cu acelea tînuturi se fia incorporate la Romani'a. „P. Naplo“ este convinsu, că d-nii Gladstone ministru primariu alu Angliei, Gambetta presedintele camerei legislative în Franci'a, Depretis ministru alu Italiei, tocma la realizarea unoru planuri precum aru fi aceste trase de elu, voiescu să înduplece pe Europ'a în favoarea Greciei și a Montenegrului; că înse ei voru dá de resistenti'a cea mai desperata din partea arnautiloru, cari voru dice precum au disu odata și francesii: Nous serons forcés de mourir tous, les armes á la main (Noi vomu fi siliti să morim totu, cu armele în mana).

Trufasiulu și mai multu de câtu egoistulu „P. Naplo“ în estrem'a sa ura și urgia de care e inspiratu din cauza că în Turci'a destramata se aplica principiulu nationalitatiloru, uita câte-va înpregurări prea inportante, la care trebuie se'lu reflecte cineva și anume; 1) că nu există în tóta Europ'a unu altu poporu, care se aplica principiulu nationalitatii cu o rigóre atât de fanatică, precum ilu aplica magiarii mai virtosu de ani patrudieci încóce, în câtu nu a mai lipsitu altu-ceva, de câtu că se se încerce de a reinviea și pe magiarii morti înainte cu 100 și cu 400 de ani, s'au după o teoria nebuna a unoru pseudochemistu, se produca ómeni magiari prin nu știu ce operatiuni chemice. Asia dara diplomatii nu aru face mai multu în Orientu, de câtu aceea ce vedu că se întempla chiaru în dilele noastre în Ungari'a și Transilvani'a; înse totuși 2) cu acea diferența essentială, că diplomatii supunu minoritati la maioritati nationali și nu vice-versa, éra 3) că chiaru în tractatulu dela Berlin s'a îngrijitu până la unu gradu órecare și de existența minoritatiloru nationali cu ocasiunea formării novelor staturi, și noue ne place a crede, că Europ'a va fi de aci înainte cu destula grija prin ambasadori și consuli, că minoritatiile nationali, în care este putere de viață, se nu mai fia tiranite nici sugrumate; ea va trebui să îngrijeasca în interesulu pazei publice cu atât mai virtosu, că grecii sémăna de minune în egoismulu și fanatismulu loru nationale cu amicii dela „P. Naplo,“ éra bulgarii și serbii nu stau în egoismu prea departe de greci; 4) că diplomatii au în deapropo vedere, nu numai principiulu nationalitatiloru, de care chiaru se voiésca, nu voru mai scapá niciodata, ci ei caută și liniile și punctele strategice, absolutu necesarie pentru apararea unii poporu de rapacitatea celuilaltu; din care cauza au și luat lângă sine atâți oficiari de statu majoru, și nu diplomatii, ci generalii și colonelii tragu pe charta liniile de cătra Greci'a și Turci'a cu Albani'a, și de cătra Muntenegru, 5) în desiertu inculpa P. N. în primul seu din alta di pe septuagenariulu Gladstone de fanatismu elinescu, ce éri fi remasu din anii tineretiloru, de prin scóle; barbati de statu ai Angliei nu sémăna întru nimicu cu poetulu loru lord Byron, care a moritu pentru libertatea Greciei (19 April 1824), ci ei sémăna cu ei insii: comerciantii egoisti. Greculu este comerciantu nascutu dintr'o suta de generatiuni; angliu asemenea; turculu nici e comerciantu, nici că a fostu vreodata macaru amicu și patronu alu comerțulu, ceea ce se și cunósce pe tierile dominate de turci, atât în Europ'a câtu și în Asi'a. Éca ce voiescu Gladstone și toti angli: piatie comerciale cu miile, popóra comerciantă și consumente cu miliónele, și la tôte acestea securitate publica și privata, că negutiatorii se numai fia necesitati a'si închiria cu simbria scumpa, de coala până coala, câte doi și patru cavasi (sergenti de politie, panduri) armati, spre a'i apară de banditi. În fine 6) dacă este în Epiru, Tesali'a și Macedoni'a vreo nationalitate

*) Locuitorii Albaniei se numescu pe sine Schiptari și numai turcii le dicu Arnauti. O patu și ei cu numele că și romanii și că alte câteva popóra.

in pericolu, aceea este numai cea romanésca. La acésta inse ne vomu întorče din nou in altu nr. Ací inchieiamu asta-data cu sânt'a invetiatura: Ce tie nu'ti place, altuia nu face.

Transilvani'a.

Din tóta tiér'a ne vinu sciri despre timpu ploiosu, pe càtu nu s'au asteptatu in lun'a acésta. Pe aici de 2 septemani abia amu avutu 3—4 dile seninu, in care se nu fia ploatu de locu. De altumentrea vegetatiunea este escelenta, si ploile numai càtu au intardiatu cócerea mai curenda a productelor.

(Un'a din sectiunile) asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a etc., adeca a sciintieloru naturali, convocata pe 28 Juniu la Sibiu, se afla tocma acum lucrandu in siedintiele sale. Despre rezultatu vomu aflá in adunarea generale dela Turd'a intre 7 si 9 Augustu st. n., pentru a carei convocare Comitétulu luà tocma acum tóte mesurile necesare, pentru cá aceea a 19-ea adunare ordinaria, se ésa càtu se póte cu rezultate mai dorite. Ar fi inse fórte bine, daca intr'aceea aru inaintá si directiunile despartimentelor rezultatulu activitatiei lor de preste anu, colectele de taxele anuali, operate care se voru fi prezentatu, cá se ajunga la cunosciunt'a comitetului celu multu pàna in 14 dile. Acea adunare fiindu totuodata electorale pe 3 ani, isi va mai avea inca si alta insemnatate, cà va deliberá despre ridicarea unui monumentu in etern'a memoria a lui Andreiu Murasiu, iubitu poetu alu natiunei, cà-ci de 17 ani dóra a venitu timpulu si pentru realizarea acestei vointie nationale manifestate inca dela 1864.

In 27 Juniu a decursu la tribunalulu reg. de aici inaintea curtiei de jurati unu procesu de pressa social-democraticu fórte interesantu si instructivu, in care se incurcasera doi bieti profesionisti, anume Joh. Schubert, paneriu (brutariu) de ani 29 si Franc. Henning macelariu. Ei primisera dela Londr'a mai multe scripte socialiste revolutionarie, pe care le inpartisera in érn'a trecuta cu cea mai mare naivitate, cá si cum aru fi unu Tatalu nostru. Ei fusera acquitati cu maioritade de voturi, numai cá prin o strunga angusta.

Noulu presidentu la tribunalulu reg. in Sibiu.

De candu fú promovatu fostulu presidentu dela tribunalulu reg. de aici, Schedius, la postulu de jude ordinariu la tabl'a regésca in Budapest'a, — publiculu interesatu, asteptá cu o incordata curiositate se afle, cine va ocupá acestu postu cardinalu de siefu conducatoriu alu unui tribunalu de justitia, pe alu carui teritoriu numerulu locuitoriloru este preponderante de romani. Acésta intrebare ne-a interessatu cu atátu mai multu, cu càtu se scie, cà in gremiulu acestui tribunalu romanii sunt representati numai prin unu jude, unu subjude si vreo doi individi de cancelaria. Se scie, cà in loculu judelui reg. Jos. St. Siulutiu, care s'a cerutu in pensiune, au concursu la postuln ce devenise in vacantia si romani cualificati in gradu eminate si bine meritati prin servitiile prestate justitiei; dar acelu postu fu deplinitu é' numai prin unu neromanu, cà-ci subt sistemulu actualu ajunge cá aspirantii la posturi de statu — fia dintre celea mai inferioare — se apartiena nationalitatii romane, si n'aibe grija, cà voru fi considerati.

Se sustinea de cea mai probabila si chiaru de sigura denumirea substituitului pàna acum presidentu — jude T., pentru care factorii principali si la aparintia influenti colo susu, se intrepusesera cu totu deadinsulu! Observamu, cà atátu fostulu presidentu càtu si substituitulu de pàna acum — altucum barbati fórte de tréba — nu sciu romanesc nici atát'a, càtu se recere dela judecatoriu spre a pricepe si ascultá partidele in limb'a materna romana, ceea ce este mare fatalitate si pentru judecatoriu si pentru parti.

Cum ne anuntia inse monitoriu oficialu „Budapesti Közlöny“ din 26 ale curentei, prin autografulu regescu datatu la 21 Juniu nou, la propunerea ministrului de justitia, este denumitu de presidentu la acestu tribunalu domnu Carolu Ormay, fostu jude reg., despre carele ni se dau celea mai bune informatiuni dela unu raportoru alu diariului nostru, caruia persón'a numitulu nou-presidentu 'i este mai bine si aprópe cunoscuta, si anume ni se spune, cà numitulu domnu Ormay este din comitatulu Carasiului, barbatu in etate de 40—45 ani, plinu de spiritu, de cultura superioara intelectualu si socialu, juristu escelente, umanu, dreptu si

consciintiosu. In anii 1864—1870 a fostu in functie cá jude la tribunalulu din Lugosiu, dupa ceea cá advocatu totu acolo, é' la organizarea justitiei fú denumitu jude reg. alu cercului Sasc'a (Szászabánya) in cottulu Carasiu, unde prin insusirile cele frumóse, prin tractarea loiala si prudenta cu poporulu, — sciindu vorbí si scrie corectu romanesc, in càtu nu'lu póte nime privi altucum, de càtu de romanu, si-a sciutu castigá simpatiile toturoru si dreptu dovada fú alesu cá deputatu dietalu in acelasu cercu electoralu, representatu odinóra de d-lu V. Babesiu in mai multe perióde.

In càtu dara aceste informatiuni respective calitati se voru probá si in nou'a demnitate la d-lu Ormay — si nu ne vomu desamagi prin eventualulu „tempora mutantur“ esperiatu la multi altii, si inca chiaru dintre ai nostrii connationali, — ne vomu bucurá si noi de venirea lui in fruntea unui tribunalu, la care poporulu nostru are multe afaceri civili si judetiali.

Incepu érași denuntiarile infame.

S'a observatu de diecimi de ani, cà de câte ori diarele magiare si germane din patri'a nóstra incepu a denuntia pe poporulu romanesc séu pe o parte a lui pentru nu sciu ce planuri si scopuri, totudeauna este ceva in atmosfer'a politica, care le ingreuna resuflarea, séu cá inspiratorii si conducatorii lor se ocupa de realizarea vreunui nou planu spre ruinarea si nimicirea romanilor. In tóte acelea casuri au trebuinta de masce, de preteste, de stratageme, pentru cá se seduca si se abata atentivnea altora dela lovitur'a pe care o prepara ei.

Diariulu „Hunyad“ din Deva, alu carui proprietariu e d-n. Ludovicu Réthi, inspectoru regescu de scóle, redactoru Ioanu Sztítás professoru, editoru evreulu Adolf Hirsch, intre nenumerate alte denuntieri, are in Nr. 24 din 12 Juniu una din cele mai reutatóse contra gimnasiului romanesc gr. orient. din Bradu in Zarandu. Sub titlu de „Agitatiune“ redactiunea spune, cà a primitu dela Bradu din mana demna de credintia urmatóriele linii: „Pentru-cá lectorii stimabilei d-vóstra diariu se'si faca o idea de spiritulu intru care se cresce innocent'a tinerime in gimnasiulu din Bradu, intre alte multe voi memorá numai unu casu. In 3 ale lunei c. au fostu serbatórea patroniloru gimnasiului Constantinu si Elen'a. Este usitatu cá cu acésta ocaziune se se tina in fiacare anu adunare scolastica numerósa. Asta-data ceea adunare fu impreunata cu Maialesu. Inse inainte de plecare, tinerimea scolastica condusa de corpulu profesoriloru si inpresurata de multimea poporului ce o admirá, a statu in fati'a edificiului gimnasiale si au inceputu se cante cunoscutulu cantecu revolutionariu alu lui Murasiu din a. 1848 Destépta-te Romane din somnulu celu de mórté etc. — éra dupa aceea esira cu music'a prin orasiu inainte la campu. Despre rezultatele maialeloru voi informá pe du. redactoru mai tardiu.“

La aceste secaturi redactiunea adaoge din partea sa urmatóri'a secatura: „Ne-a placutu se presupunemu despre professorii gimnasiului micu dela Bradu, cà ei au renuntiatu pentru totudeauna la demonstratiuni de acelea. Ne-am bucurá fórte, daca in numerulu celu mai deaprópe am potea comunicá denintirea intemeiata a acestoru sciri.“

Nici-o pasiune omenésca nu este mai gretiósa, de càtu tirani'a impreunata cu ignoranti'a. Acei mici tirani si denuntianti dela Bradu si Dev'a nu sciu nici atata, cà poesi'a lui Andreiu Murasiu Destépta-te romane, se canta de ani 32 in totu coprinisulu terei, la tóte ocaziunile solemne, intocma cá Szozat unguurescu, in piatile publice, la campu, ori si in biserici, in scóle si la o multime de petreceri private, si se canta nu numai in presentia romanilor, cà in audiulu ómeniloru de ori-ce nationalitate si colóre politica. „Destépta-te romane“ nu este cantecu revolutionariu ce adurmeca dupa sange cá hienele si vulturii; noi avemu numai cantece de dorere si cantece inspirate de santulu spiritu alu libertatiei. Pe càtu timpu magiarii voru cantá „Szozat“ si voru calcá dupa marsiulu revolutionariu alu lui Franciscu Rákoczy, pe atata si romanii voru cantá Destépta-te alu lui Murasiu si voru calcá dupa marsiulu lui Avramu Jancu, inprumutatu unulu dela feldmarsialulu Radeczky, altulu din Neapole.

Romania.

Bucuresci. Doue actiuni de mare importantia au agitatu in lun'a acésta nu numai pe

locuitorii capitalei, ci si pe cei din provincia. Actulu alegerei membriloru in consiliile municipali (ceea ce se dice in Ardealu comitetu si mai inainte magistratu, colegiu de senatori municipali), si subscripitiunile la banc'a nationale, cu fondu modestu numai de 8 milióne. Ambele acestea au trebuitu se surprinda pe tóta lumea in rezultatulu lor. Opositiunile facusera din alegerei cestiune politica de prim'a ordine, ceea ce din natur'a ei nu era. Ministeriulu din contra o considerá mai multu numai cá cestiune administrativa, ceea ce si este in adeveru, si dise sutelor de mii de alegatori: alegeti pe cine veti voi, fara nici-o privire la coloru politice, numai alegeti ómeni onesti si zelosi, caroru le place se lucre. Cu tóte acestea, immens'a maioritade a membriloru din consiliile municipali a esitu de partid'a national-liberala, din care este esitu si guvernulu actualu. In càtu pentru subscripitiuni la banca, cu acésta ocaziune se dete din nou unu testimoniulu stralucitu despre creditulu de care se bucura statulu acesta. Pre candu se inbuldia milionarii straini, cá se faca „valachiloru“ banca, natiunea le multiami dicundu, cà o póte face si ea singura, cà-ci éca ce ne aduce „Romanulu“ in acésta afacere inportanta:

„Subscrierea pentru formarea capitalulu Bancei Nationale a avutu chiaru din primele óre ale deschiderii ei unu succesu colossalu.

Dupa prim'a di de subscriere, „Monitorulu“ publicá urmatoriulu avisu:

„Din telegramele primite dela diferitele casierii, pàna in sér'a de 24/12 Juniu curentu, resultandu cá s'a suptscrisu preste 50,000 actiuni ale Bancei Nationale in diu'a de anteiu; din cari: 16,000 pentru sume nereductibile, „sub-scrierea se inchide“ in tóta tiér'a.“

„Indata dupa complectarea sciriloru din judetie se va face o publicatie mai detailata.“

Intr'o singura di de subscriere, din cele cinci, anuntiate prin publicatiunile oficiale, s'au acoperitu mai multu de càtu de trei ori capitalulu Bancei Nationale.

Si se notamu, cà in acésta prim'a di abia au potutu subscrie o parte din aceia cari potu se resiste inbulzeleloru si cari au timpulu de a face cinci óre códa la ghisietulu unei cassierii. Aprópe numai cu supt-scrierile acestei categorii de supt-scriitorii s'a acoperitu sum'a aretata mai susu, dandu-se 25.000,000, in loculu celor 8.000,000 cerute.

Cea mai mare si mai insemnata parte a publiculu, comptandu pe publicatiunea oficiala, care prevedea supscrieri „cinci-dile“ fara nici o reserva, se pas-trase a subscrie in dilele urmatóre, candu inbulzél'a aru fi fostu mai puçinu mare. Astfelu n'au potutu supscrie nici una din casele cele inportante de banca si o mare multime de persóne, cari si cá cestiune nationala, tineau se poseada celu puçinu câte patru actiuni ale Bancei Nationale.

Inchiderea neasteptata a suptscrierii a surprinsu pe multi; publicatiunea oficiala nu le permitea se intervédia o asemenea oprire; apoi fia care isi dise, cà déca numai in prim'a di succesulu a fostu atátu de mare, ce aru fi trebuitu se fia déca suptscrierea aru fi urmatu cinci dile!

Ratiociniu publicu

asupr'a sumeloru incurse la comitetulu centralu pentru ajutorarea daunatiloru prin exundarile din Novembre-December 1879.

A.

Au intratu conformu listelor publicate in „Observatoriulu“ si „Telegrafulu romanu“, anume dupa List'a Nr.				
Nr.	I publ. in „Obs.“	Nr.	fl.	315.—
II	„	3	fl.	228.50
III	„	5	„	644.40
IV	„	7	„	35.—
V	„	10	„	197.99
VI	„	10	„	76.—
VII	„	11	„	39.10
VIII	„	13	„	87.94
IX	„	14	„	22.—
X	„	15	„	221.87
XI	„	18	„	225.—
XII	„	24-25	„	84.50
XIII	„	26	„	271.55
XIV	„	27	„	107.60
XV	„	28	„	136.85
XVI	„	29-30	„	32.40
XVII	„	30	„	92.80
XVIII	„	32	„	100.24
XIX	„	43	„	178.76
		46	„	
				in totalu v. a. fl. 3097.53

B.

- S'au inpartitu
- I. Gimnasiului rom. gr.-or. din Bradu fl. 1000.—
- II. daunatorilor din comun'a Verd anume
1. lui Achimu Candea . . . fl. 60
 2. lui Candidu Munteanu . . . fl. 30
 3. lui Joachim Parau . . . fl. 50
 4. lui Andreas Halmen . . . fl. 5
 5. lui Johann Lamprich . . . fl. 10
 6. lui Mich. Kirchberger . . . fl. 20
 7. lui Davidu Munteanu . . . fl. 18 fl. 193.—
- III. Comunei ecles. greco-or. din Curtifai'a fl. 200.—
- IV. daunatorilor din comun'a Nyarad Szt. Benedek, anume
1. lui Nicolae Popu . . . fl. 98
 2. ved. Joanu Gligoru . . . fl. 50
 3. lui Vasile Popu sen. . . fl. 150
 4. lui Vas. Popu jun. . . fl. 100
 5. ved. Joanu Irimie Popu fl. 45
 6. ved. Mateiu Dumitru . . . fl. 40
 7. lui Teodoru Popu . . . fl. 25 fl. 508.—
- V. daunatorilor din comun'a Criscioru, Ladislau Popu fl. 100.—
- VI. daunatorilor din comun'a Bundgardu, anume
1. ved. Maria P. Fratila . . . fl. 82
 2. lui Joanu Comsia . . . fl. 50
 3. lui Joanu Comanu . . . fl. 50
 4. lui Nicolae Lazaru . . . fl. 50
 5. lui Danila Craciunu . . . fl. 50
 6. lui George Boitianu . . . fl. 50
 7. lui Joanu Cârstea . . . fl. 20
 8. lui Nicol. Boitianu . . . fl. 20
 9. ved. An'a J. Comanu . . . fl. 20
 10. lui George Bucurenciu . . . fl. 20
 11. ved. Maria Bica . . . fl. 20
 12. lui George Lazaru . . . fl. 20
 13. lui Nic. Lazar Bucurenciu fl. 20
 14. lui Joanu Nicula . . . fl. 20
 15. Maria I. Joanu Comanu fl. 2 fl. 494.—
- VII. 1. comunei ecles. greco-cath. din Székely-Udvarhely . . . fl. 300.—
2. comunei ecl. gr.-or. din Miko-Ujfalu fl. 276.17 fl. 576.17
- Spesele biroulu fl. 26.36
- in totalu v. a. fl. 3097.53

Comitetulu centralu pentru ajutorarea inundatorilor.

V. Romanu m. p., A. Trombitasiu m. p., cassariulu. secretariu comit.

Ratiociniulu presentu esaminandu-se si gasindu-se in ordine, a-ume distribuirea ajutoratorilor fiindu in conformitate cu decisiunile acestei adunari, se apróba, éra comitetului emisu de acésta adunare in siedinti'a ei din 7 Ianuaru a. c. se dá absolutoriulu.

Din adunarea inteligintei romane tinuta la Sibiu in 4/16 Juniu 1880.

Elia Macellariu m. p., Petrescu m. p., presiedinte. notar. adunarii.

Observari la art. de „Veterinariu“ din Nrii 43 si 44 ai acestui diariu.

Sub acésta titulu aparú metod'a de cura barbara, cu care se procopsesce dn. J. P. J. la vitele cornute.*) Sum convinsu, cá ori-care omu possede cátu de puçina sciintia modesta, va fi coprinsu de uimire cetindu acele metode problematice, latíte intre poporulu economu

*) Din list'a B. generosii contribuitori si totu pupliculu póte vedé, cá inteligentia nóra din Sibiu a distribuitu sum'a adunata de v. a. 3097 fl. 53 cr. asia, in cátu cei daunati se simtia cá li s'a datu unu ajutoriu eficace, care se'i scape celu puçinu de prinlele lipse. Preste acésta, romanii au fostu generosi; cá-ci in comunele daunate au ajutoratu fára distingere de nationalitate, anume in una romanii si sasi, in alt'a (Bungard = Baumgarten) romanii si colonisti, bulgariluterani. La gimnasiulu din Bradu in Zarand, pe langa ce este persecutatu, apoi si saracu, intrasera apele pána spre ferestrele din parteru, éra o móra din care tragea unu venitu siguru, iau rupt'o apele. Biseric'a din Odorheiu (Udvarhely) ruinata, fusese inchisa de cátra polit'a locale. Biseric'a din Miko-Ujfalu, totu in fundulu Secuimeii, era pe aci se cada victima fanatismului.

Not'a Red.

**) Amu aflatu si din observatiuni cáte ni s'au facutu si din alte parti, cá dn. J. P. J. a fostu intielesu asia, cá si cum dsa ar recomanda metodulu pe care'lu describe in termini atátu de populari. Nu a facutu mai multu, decátu l'a descriu, bunu reu, humanu ori barbaru, asia precum ilu aplica poporulu mai preste totu, cá hereditu din betrani, si noi multiamimu dlui J. P. J. cá a datu ocasiune la medici si la veterinari, cá se invetie pe locuitori a'si cura vitele de bóle si a evita daune enorme, pre candu altii ii invetia se faca castiguri „enorme“ din inpletitu de rogojine si cosiarci.

Not'a Red.

inca si astadi, spre cea mai mare ruinare a economiei de vite.

De si nu me ocupu specialu cu sciintele veterinari; cá veterinaru calificatu mai multu din punctulu de vedere alu interessului comunu si mai virtosu alu poporului romanu, imi tinu de datorintia a reflectá la acelu articlu.

Fórte bine cá au facutu redactiunea not'a sa, amintindu, cá prin atrocitatile publicate, vitele in locu de a se vindecá, mai multe voru peri. A combate tóte punctele, din punctu de vedere scientificu, e fórte cu greu, pentru-cá numirile laice, poporane ale morburiloru in deosebite tinuturi sunt fórte varie.*)

In punctu I autorulu descrie „Albétia“ si fára de a cugeta cá din ce cauza a venitu si care parte a ochiului este coprinsa, trece numai decátu la poterea curativa a bróscii. Albétia si turburarea bulbiloru, dupa cum se scie, devinu mai multu din causé mecanice si chemice. Vindecarea se acomodédia dupa partile atacate, dupa felulu morbulu, cu privire la caus'a din care au venitu. Ce se va intempla dara cu albétia vindecata prin punerea broscutiei in ochiu? Prin contragerea puternica musculara a pleopeloru, aceea de buna séma va fi omorita si póte si sfarimata, din care unele bucati de óse merunte intrandu in internulu bulbulu, va cauza o mare inflamatiune si nimicire totale de bulbu.

Sub deosebitele numiri amintite sub II, VII, VIII, XI, XIII presupunu, cá e unulu si acelasu morbu ivitu pe deosebitele parti ale corpului, cunoscutu sub numirea populara „Armurare“ Anthrax, = Milzbrand. Totu aici s'ar potea luá inca si punctulu XIV. Cur'a ce intrebuintédia autorulu fácia de aceste morburi nu este alta, de cátu o tortura omoritóre pentru bieteles vite, cari se potu asemená cu ómeni judecati la stréngu si dati pe man'a hoheriului.

Sub III si IV brósc'a si brósc'a seca, autorulu voiesce ale vindeca prin spargerea si taiarea veneloru de sange, cari póte din inflamatiunea limbei potu se fia in cátuva infiate. Cur'a se póte asemená cu stingerea focului prin oleu.

Inflamatiunea limbei la vite vine era-si din cause mecanice, d. e. din nutretiu spinosu ori mucedu, din impungerea unor insecte, pr. albine, vespi s. a. Se subintielege, cá cur'a inflamatiunei de limba, cere delaturarea causei, apoi urinarile se curédia prin medicamentele antiflogistice si in casu de lipsa, déca s'ar forma abscesse de puroi, acele sunt a se deschide pe calea operativa cu instrumentu mai finu, inse nu cu feru fabricatu la fauru.

Bub'a vénéta descrisa sub V nu este alta, decátu o inflamatiune simpla a pintenului, venita din caus'a mecanica, pr. drumu grunzuros ori bolovanosu, séu pietrosu. Curarea la inceputu este: cataplasme reci, mai tardiu calde, apoi cu unguente de jod ori de hydrargiru.

In p. VI Infundarea cu sange a nasului voiesce a o cura prin betie (resteie), cá rumpendu prin acésta arteriele, se causedie si mai mare extravasare de sange, in locu de a se stradui pentru oprirea sangelui. Uscatiunea amintita sub XV. Ce voiesce autorulu a intielege, nu me potu orienta de ajunsu. Asia se vede, cá precum este numirea, asemenea este si priceperea de cura. Dupa a mea parere esista la vite, cu deosebire la vitiei si la manzi, unu felu de morbu alu sistemulu limfaticu si mai cu séma alu glanduleloru mesaracie, cunoscutu sub numirea — Uscatiune, Atrophia — Darrsucht, care provine mai multu din necuratia, din slaba mistuire si din negrija. Vinarsulu recomandatú se si-lu pastredie dn. autoru pentru folosint'a propria, pentru-cá vitele nu sunt create cá se consume spurcatele beuturi spirituóse din carciumele lui Itzig si ale lui Mendel. Acestu morbu se curédia — déca voiesce autorulu a sci, prin medicamentele ajutoratóre la mistuire, si totu de odata si de acele, cari intarescu corpulu, d. e. amaricantiele aromatice: calamus aromaticus, gentiana, valeriana, camforu, preparate de feru si multe altele, care de care mai eftine.

Taiarea Zimbriloru din p. XVI e cea mai mare nebulia. Aceia se afla la fiacare vita cornuta, la unele mai puçinu si la altele mai bine desvoltati. Prin taiarea acestora, in locu de a se vindecá slabirea vitei, va slabí si mai tare, pentru-cá va fi inpedecata primirea nutretiuului. In casuri abnormale intr'adeveru se recere operatiune, inse la acea abnormitate auctorulu nu pricepe nimicu.

Aceste aru fi modestele observari fatia de metod'a de cura isvorita din intieptiunea poporulu tieranu. Voindu a descrie specialmente tóte morburile amintite, s'ar cere unu timpu mai indelungatu. Observandu inse, cá in tóta descrierea se tractédia mai multu despre feliuritele specii ale morbulu de armurare, cu acésta ocasiune me marginescu numai la scurt'a descriere a acestui morbu, cá se védia atátu auctorulu, precum si onoratii lectori ai acestui diariu, cá ce este morbulu amintitu.

Armurare, tremurá, ér' in unele locuri se numesce si bóla séu betesiugu de splina — Anthrax, Milzbrand, tetiune de splina, pentru-cá splin'a trece in gangrena. E unu morbu epidemicu si contagiosu, impreunatu cu descompunerea sangelui. Vine inainte la tóte animalele domestice. Se ivesce mai cu séma vér'a, cu deosebire in tinuturile mocirlóse si espuse esundariloru de apa.

Fiindu morbu de sange, de si se arata de multe

*) Aci ne permittemu a reflecta la imperiósa necesitate de a culege si aceste nomenclaturi fórte usitate la poporu din stravechime, a le alatura sinonimele romanesci, care se voru mai affá, apoi a le adaoge la terminii scientifici corespundietori, intocma precum se face de ex. cu Flor'a si cu Faun'a patriei nóstre. Acésta necesitate este fórte simtita, atátu in lexicografia cátu si mai virtosu in viétia practica, nu numai pentru laici, dara si patru medici si apotecari.

Not'a Red.

ori numai localu, totusi simptomele dovedescu, cá patimesce intregu corpulu. Simptomele sunt urmatóriele:

- a) Decurgerea repentina asia, in cátu de multe-ori vit'a pica mórtá la pamentu.
- b) Descompunerea (inputirea si putredirea) cada-vrului in timpu fórte scurtu.
- c) Estravasari de sange negru, in form'a cátranelui, in cavitatile corpului.
- d) Estravasari si inchiagari galbine, in form'a reciloru (aituri) in tieseturile celulóse si in partile unturóse ale corpului.
- e) Infiltratiuni gangrenóse in membranele si stratele canalului digestivu, precum si in substantia splinei asia, in cátu acésta de multe-ori se afla plesnita si derimata.

(Va urmá.)

Societatea academica sociala-literara „Romania Juna“ in Vien'a.

Vien'a, in 26 Juniu st. n. 1880.

Toti acei On. Domni, cari au binevoitu a se in-sarcina cu vinderea musicaliloru edate in favóre Societatii „Romania Juna“ sunt rugati a impartasi, sub adresa acestei Societati (I. Sonnenfelsgasse Nr. 1) celu multu pána in 9 Juliu st. n., rezultatulu vendiarii, deórece cu diu'a acésta isi intrerupe, din caus'a feriloru, functiunea pána in Octobre st. n.

Cursulu bursii din Vien'a si Pest'a in 26 Juniu st. n.

	Vien'a	Pest'a
Rent'a de auru	110.20	110.10
I emisiune de oblig. de statu dela drumulu de feru orientalu ung.	—	84.75
II emisiune de oblig. de statu dela drumulu de feru orient. ung.	10.010	101.25
Oblig. de statu dela 1876 de ale drumulu de feru orient. ung.	87.75	88.50
Imprumutulu drumuriloru de feru ung.	127.50	127.50
Obligatiuni ung. de rescumperarea pamentulu	94.75	95.—
Obligatiuni ung. cu clausul'a de sortire	—	94.50
Obligatiuni urbariale temesiane	93.50	93.50
Obligatiuni urb. temesiane cu clausul'a de sortire	—	94.—
Obligatiuni urbariale transilvane	94.25	94.75
Obligatiuni urbariale croato-slavone	95.—	—
Obligatiuni ung. de rescumpararea diecimiei de vinu	93.60	93.75
Datorie de statu austriaca in chartie	73.60	73.95
Datoria de statu in argintu	74.15	74.65
Rent'a de auru austriaca	89.65	89.50
Sorti de statu dela 1860	133.75	133.25
Actiuni de banca austro-ung.	828.—	828.—
Actiuni de banca de creditu ung.	266.25	266.—
Actiuni de creditu aust.	283.60	284.60
Sorti unguresci cu premii	—	114.—
Argintu	—	—
Galbini imper.	5.56	5.53
Napoleonorulu	9.34	9.31
100 marce nemtiesci	57.60	57.45

• Cura pentru érna. •

Wilhelm's THE'A CURATITORE DE SANGE

antiartrítica si antireumatica

a lui (1) 12 25

Franciscu Wilhelm,

farmacistu in Neunkirchen (Austria de josu),

a fostu folosita in fórte multe casuri cu rezultatele cele mai bune, ceea ce se probédia prin mii de scrisori de recunoscentia, in contra sioldinei, a reumatismului, a raneloru deschise, in contra reletoru invecchite si permanente, a raneloru care puroieza neincetatu, ale bubeloru pe piele, remase din morburu secuale, bubeloru de pe corpu si din fatia, peteloru, bubeloru siphilitice, infatuleloru de ficatu si splina, dureriloru hemoroidale, galbinare, suferintiiloru intusive a nerviloru, a muschiloru si a dureriloru la incheiaturi, greutatiloru de stomacu si de venturi, incuieriloru, ale udului, polutiuniloru, inpotentiei la barbati si pótele albe la femei, morburiloru scrofulóse, infaturi ale glanduleloru si in contra altoru suferintie. Atestatele la cerere se tramitu gratis.

Pachete inpartite in 8 dose se afla cu pretiu de 1 fl., pentru timbru si pachetare se socotescu 10 cr. Pentru de a se apará de falsificate, se se caute cunoscutele marce brevetate si legalisate in mai multe state.

Se afla de vendiare in Sibiu la d-nii Fried. Thallmayer si I. B. Misselbacher.

• Cura pentru primavara. •

Anuntiu literariu.

Au aparutu de subt tipariu si se afla de vendiare la W. Krafft in Sibiu opulu:

Resbelulu orientalu ilustratu

de

Dr. A. P. Alessi si Massimu Popu.

Pretiuu eleg. legatu 8 fl., bros. 6 fl. v. a.

Pe cátu va mai ajunge inca marginitulu numeru de esemplare din premiulu coloratu „Ocuparea Plevnei“ cumparatorii acestui opu ilu voru primi gratis, éra cei cari voiescu a'lu avea incadratú, voru avea a mai plati 2 fl. 70 cr. v. a.

Paul Cieslar,

(18) 11—12

librariu — editoru in Graz.

Editoru si redactoru responsabilu: G. Baritiu. Tipariulu lui W. Krafft.